

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ НАСИЛЛЯ В СІМ'ЯХ УЧНІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕРНЕТУ

У статті розкриваються актуальні питання підготовки майбутніх учителів англійської мови – класних керівників у процесі вивчення іноземної мови. Аналізуються можливості використання сайтів Інтернету для роботи з попередження насилля в сім'ях учнів. Пропонуються авторські форми методичної роботи зі студентами у процесі навчальної діяльності.

Модернізація мовної освітньої політики, як зазначено в Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті, передбачає опанування студентами іноземних мов на достатньо високому рівні, оскільки мова як основний засіб спілкування виконує роль інструменту, який забезпечує мобільність, ефективний обмін, поглиблення взаєморозуміння і взаємозбагачення представників різних культур. На даному етапі суспільного розвитку мовна політика розглядається як засіб формування культурної та толерантної особистості [1]. Освіта є потужною силою в становленні цивілізованої моделі громадського життя. Вона відбирає все краще з теорії і практики і тому здатна не лише реалізовувати цінні перспективи, але й протистояти негативним проявам у суспільстві, попереджаючи їх. Відтак, оновлення і вдосконалення Програми з мов, яке спрямоване на посилення їх ролі та якості знання, слугує для вирішення не лише освітньої, а й, що дуже важливо, соціально-побутової мети.

Однією з найактуальніших соціально-побутових проблем сьогодення, яка набула величезних масштабів у всьому світі, зокрема і в Україні, є проблема попередження насилля в сім'ї. Сьогодні можна стверджувати, що насилля – визначальна характеристика суспільної реальності в Україні. Насилля непомітно оселилося в українських сім'ях, виявляється у найрізноманітніших формах (від погрозливих інтонацій до безконтрольних дій), воно оселилось у школах і дитячих садках, заповонило вулиці.

Проблема насилля над дітьми у сім'ях до недавнього часу була закритою для обговорення. Лише з початку 1990-х років суспільство почало усвідомлювати її масштабність та істотність: насиллю в різних його формах піддаються щорічно тисячі неповнолітніх.

Проте, було б несправедливо вважати, що насилля над дітьми у сім'ях – сучасна проблема, характерна лише для нашої країни. На жаль, жорстоке ставлення до дитини пронизує всю історію розвитку людства; тенденція росту насильницьких дій стосовно дітей відмічається сьогодні у всьому світі. Американський вчений Ллойд Демоз у своїй праці "Психоісторія" наводить приклади того, що історія дитинства – це кошмар, від якого людство лише почало пробуджуватись. Він акцентує на тому, що чим глибше в історію – тим більше у дитини вірогідність бути вбитою, покинутою, тероризованою і сексуально приниженою. Протягом століть діти, виростаючи, відтворювали механізми взаємин дорослих і дітей, повторюючи жахи власного дитинства [2].

У наш час опубліковано значну кількість спеціальних наукових статей, посібників, монографій, які присвячені вивченню проблеми насилля і жорстокого ставлення до дітей у сім'ях. Ці дослідження спрямовані на вивчення стану і причин насилля над дітьми у родині, розробку програм з метою попередження сімейного насилля, програм допомоги дітям, яким було завдано психічних травм, дітям з посттравматичним синдромом, програм ранньої профілактики насилля в сім'ї.

У сучасній вітчизняній та зарубіжній спеціальній літературі насилля розглядається як одна з провідних причин асоціального дитинства (В. Оржеховська, В. Ролінський, Т. Федорченко, Т. Шульга, R. Soonets, G. Kagan). Як певні наслідки різноманітних видів насилля вивчаються особливості дітей, які залишаються поза сім'єю, безпритульних, бездоглядних (С. Беличева, М. Буянов, А. Варга, І. Дубровіна, А. Реан), дітей з вадами фізичного і психічного розвитку (Б. Альтшуллер, А. Данилова, Ю. Максимова, В. Стребіж), дітей з девіантною і делінквентною поведінкою (Б. Алмазов, Г. Беккер, К. Бейлі, Е. Дюркгейм, Р. Мертон, О. Прихожан, М. Раттер, Д. Фельдштейн).

Наразі світова спільнота визнає проблему насилля, жорстокого ставлення до дітей у сім'ї як одну з найгостріших та актуальніших проблем сучасності. В англійській термінології для визначення такого ставлення до дитини давно встановилось таке визначення як Child Abuse and Neglect (CAN), а Всесвітня організація охорони здоров'я (ВОЗ) і Міжнародне товариство з попередження насилля над дітьми і нехтування їх потребами (ISPCAN) об'єднують зусилля спеціалістів задля безпеки створення дієвої системи захисту дітей в їх власних сім'ях.

Певний внесок у справу попередження насилля серед дітей і підлітків у власних сім'ях у нашій країні можуть і повинні зробити майбутні вчителі, класоводи, класні керівники, – студенти факультетів іноземних мов ВНЗ різних типів.

Так, відповідно до основних ідей та цілей Програми з англійської мови для університетів [3] однією з тем, якій приділяється велика увага, є тема "Сучасне життя", у ході вивчення якої передбачена актуалізація таких суспільних проблем, як дитяча безпритульність, проблема неповних та неблагополучних сімей, проблема профілактики сімейного насилля. Таким чином, зміст навчання тісно пов'язується з особистим і громадським життям студентів, їх позанавчальними інтересами.

Необхідно зазначити, що студенти, які навчаються за спеціальністю 7.010103. "ПМСО. Мова і література (англійська, німецька)", після закінчення університету працюватимуть як учителями англійської мови, так і

класними керівниками, що передбачає тісну співпрацю з родинами учнів. В умовах загальноосвітніх навчальних закладів дійовою фігурою організатора і реалізатора профілактики сімейного насилля стає саме класний керівник, який найтісніше пов'язаний і найближче знайомий з родинною атмосферою в сім'ї кожного учня. Запорукою успішності його діяльності по профілактиці сімейного насилля стає взаємодія з батьками учнів класу, яку слід здійснювати в плані особистісної орієнтації.

Справа в тім, що насилля в багатьох випадках є симптомом порушених дитячо-батьківських взаємин, які згубно впливають на розвиток дитини. Крім безпосередньої шкоди для фізичного і душевного здоров'я, заподіяне дитині насилля з боку найближчих дорослих більш за все впливає на те, як ця дитина в подальшому буде вибудовувати свої стосунки з оточуючими людьми і, перш за все, власними дітьми. Цикл насилля (порушені взаємини – насилля – порушені взаємини), який виникає таким чином, виявляється на різних рівнях і в актуальних взаєминах між дитиною і батьками, і у стосунках між поколіннями. Встановлено, що насиллям доволі часто виявляється не лише брутальне і очевидно травмуюче застосування сили стосовно дитини, але й багато звичних "традиційних" форм покарань і впливів на дітей.

Звідси, таким важливим є вміння педагога розпізнавати насилля в різних формах і на різних етапах життя родини, надавати необхідну і своєчасну допомогу дітям та їх батькам.

Проблемі попередження сімейного насилля приділяли увагу такі дослідники як Т. Алексєєнко, І. Зверєва, В. Оржеховська, В. Ролінський, Н. Щербак, Т. Голованова, І. Грабовська, Л. Міщик, Н. Лавриненко, Г. Лактіонова, О. Хромова. Серед іноземних дослідників відмітимо розробки росіян А. Гусейнова, Н. Зинов'євої, Н. Михайлової, англомовних В. Фонтана, Р. Геллес, С. Нейджі, Р. Хелфер, С. Кемп. Однак підготовка майбутніх учителів англійської мови до попередження насилля в сім'ях ще чекає на своїх дослідників.

Звідси, мета запропонованої статті полягає у висвітленні шляхів вирішення проблеми попередження насилля в сім'ї на уроках з англійської мови засобами Інтернету.

Як вже зазначалось, проблема сімейного насилля є дуже актуальною як в Україні, так і в інших країнах світу. 15 листопада 2001 року Верховна Рада України прийняла перший на теренах колишнього Радянського Союзу Закон № 2789-III "Про попередження насильства в сім'ї" [4], чим визнала наявність цього явища в суспільстві і готовність протистояти йому. Цей закон визначає правові і організаційні основи попередження насилля в сім'ї, органи та установи, на які покладається здійснення заходів з попередження цього соціально-побутового явища. Про гостроту проблеми насилля в сім'ї в нашій країні свідчить державна статистика, дані громадських організацій. Так, за даними правоохоронців, протягом чотирьох місяців 2007 року за фактами домашнього насилля міліція виїжджала на виклик 38 тисяч разів, на облік поставлено понад 21 тисячу осіб, які вчинили цей злочин. З цього приводу винесено більше 25 тисяч офіційних попереджень, понад 34 тисячі винних оштрафовано, оскільки на сьогодні штраф залишається основним видом покарання, у тому числі, й за фізичне насилля [5]. Найбільше потерпають від жорстокого ставлення діти, підлітки. Оскільки зазначена проблема є однією із складових теми "Сім'я та виховання дітей", їй приділяється велика увага в ході навчання іноземним мовам, зокрема англійської, студентів – майбутніх учителів і класних керівників. У сучасній вищій школі, згідно кредитно-модульної системи організації навчального процесу (КМСОНП) [6], третина учбових годин з Практики усного та писемного мовлення відводиться на самостійну роботу студентів. Крім того, вивчення проблеми сімейного насилля та його профілактики органічно вписується в тематичний план з самостійної роботи.

Слід зазначити, що сьогодні проблема насилля в сім'ї досить широко висвітлена не тільки в нормативних документах, матеріалах засобів масової інформації, науковій літературі з криміналістики, медицини, соціології, психології та педагогіки, а й представлена у світовій мережі Інтернет. Існує безліч англомовних сайтів (веб сторінок), присвячених зазначеній проблемі: сайти Всесвітньої організації охорони здоров'я (World Health Organization); Організації Об'єднаних Націй (United Nations Organization); Департаменту Юстиції Канади та США (The Department of Justice); ЮНІСЕФ, Фонду ООН допомоги дітям (UNICEF, United Nations International Children's Emergency Fund), Європейського Комітету (European Commission (Justice and Home Affairs)), Американської медичної асоціації (American Medical Association), Міністерства соціального розвитку (Ministry of Social Development), Фонду з попередження сімейного насилля (Family Violence Prevention Fund (FVPF)) та багато інших. Так, дослідження ООН [7] з питань насилля стосовно дітей, базуючись на положеннях Конвенції про права дитини, прийнятої резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї від 20 листопада 1989 року [8], визначає насилля як усі форми психічного та психологічного насилля, ображання або зловживання, відсутність турботи або недбале поводження, грубе поводження або експлуатація, включаючи сексуальне зловживання. Один з розділів сайту Всесвітньої організації охорони здоров'я (Європейського регіонального бюро) [9] присвячений фізичним та сексуальним нападам на дітей, про які було повідомлено в поліцію. Крім того, представлені інші форми жорстокого поводження з дітьми, а також системні реакції на вищезазначену проблему з використанням інформації, отриманої в перехідний період в Україні та Росії. На порталі Департаменту Юстиції [10] надається визначення сімейного насилля, наводиться інформація про його поширення у світі, визначаються фактори, які сприяють виникненню цього соціального явища, а також його наслідки. Окремий розділ присвячений темі профілактики насилля в сім'ї. ЮНІСЕФ надає інформацію про стан та поширення сімейного насилля в таких країнах як Норвегія, Фінляндія, Франція, Іспанія та Великобританія [11]. Сайт Міністерства соціального розвитку [12] надає перелік існуючих програм по запобіганню насилля в сім'ї. В одному з розділів сайту увага приділяється захисту дітей від жорстокого та зневажливого ставлення до них у родині; надається трактування таким поняттям як "жорстоке поводження з дітьми в сім'ї", "зневажання" та "насилля в сім'ї". На тому ж сайті пропонуються відповіді на запитання про те, як дізнатися, що дитина потребує захисту та яким чином його

надавати. На сайті існують Відділ обслуговування дітей і сім'ї та Сектор по захисту дітей. Портал Американської медичної асоціації [13] пропонує ефективні стратегії та програми по викорінюванню сімейного насилля в сучасному суспільстві. На сайті можна знайти каталог етнічних переконань та політичних заяв стосовно насилля в сім'ї, а також доповіді Ради науки та охорони здоров'я на вищезазначену тему. Багато корисної інформації щодо проблеми попередження насилля в сім'ї можна знайти на сайті Фонду з попередження сімейного насилля [14]. Метою цього фонду є припинення насилля в сім'ї та надання допомоги дітям та жінкам, чий життя були ним зруйновані. Для досягнення цієї мети Фондом було розроблено багатогранну державну освітню кампанію для підвищення поінформованості та обізнаності населення щодо даної проблеми.

Слід зазначити, що існує більше мільйона англійських сайтів, присвячених проблемі насилля в сім'ї та його профілактиці.

На основі інформації, отриманої за допомогою Інтернет-сайтів, студентам пропонується підготувати доповідь чи презентацію свого бачення та вирішення проблеми профілактики сімейного насилля. Науково встановлено, що етап презентації інформації передбачає демонстрацію матеріалу та способу оперування ним, що у свою чергу сприяє осмисленню нових мовних та мовленнєвих явищ на основі розумових операцій аналізу, синтезу, порівняння та умовиводу [15: 53]. Заняття, присвячені цій проблемі, можуть відбуватися у формі дискусії, круглого столу або конференції. Дуже корисним у підготовці інформації англійською мовою на тему насилля в сім'ї є сайт організації "Сімейний лікар" [16], на якому можна знайти ключові слова з вищезазначеної теми англійською, російською та українською мовами. За даними цього сайту, основними ключовими словами є *жорстоке поводження з дітьми, інциденти, поліція, сексуальні домагання, жертви сімейних відносин, віктимізація дітей та молоді*.

Вся методична робота, пов'язана з пошуком необхідної інформації, її презентацією та обговоренням не тільки удосконалює репродуктивні вміння, але й виводить іноземну мову за рамки навчального предмету [17: 3]. Це відбувається ще й тому, що студенти не тільки долучаються до вивчення іноземної мови, а й до вирішення актуальних соціальних проблем засобами мови.

Отже, все вищевикладене демонструє одну з можливостей вирішення проблеми попередження насилля в сім'ї в ході підготовки майбутніх учителів на уроках з англійської мови засобами Інтернету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Ніколаєнко С. Тезиси щодо реформування освіти України // Освіта України. – № 59. – 10 серпня 2007 р. – С. 5-8.
2. Demos L. Психісторія. – Ростов-на-Дону, 2002. – 120 с.
3. Програма з англійської мови для університетів/інститутів (п'ятирічний курс навчання): Проект / С.Ю. Ніколаєва, М.І. Соловей та ін. – Київський державний лінгвістичний університет, Британська Рада та Міністерство освіти і науки України. – Україна, 2001. – 245 с.
4. <http://zakon.rada.gov.ua>
5. Бірюкова Інна. Домашнє пекло / День. – 1 червня 2007 р. – С. 8-12.
6. Сікорський П.І. Кредитно-модульна технологія навчання / Навч. посіб. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2004. – 127 с.
7. <http://www.ohchr.org/English/bodies/crc/media/media-27277.html>
8. <http://www.un.org>
9. <http://www.euro.who.int>
10. <http://www.justice.gc.ca/en/ps/fm/fsmilyvifs.html>
11. http://www.unicef.org/media/media_27277.html
12. <http://www.msd.govt.nz>
13. <http://www.ama-assn.org/ama/pub/category/3242.html>
14. <http://www.healthfinder.gov/orgs/HR3455.htm>
15. Ніколаєва С.Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник // під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.
16. <http://familydoctor.org/online/famdocen/home/healthy/safety/kids-family/052.htm>
17. Мартинова Р.Ю. Цілісна загальнодидактична модель змісту навчання іноземних мов: Автореф. дис. ... докт. пед. наук. – К., 2007. – 44 с.

Матеріал надійшов до редакції 24.12. 2007 р.

Кордюк О.М. Подготовка будущих учителей английского языка к предупреждению насилия в семьях учеников средствами Интернет.

В статье раскрываются актуальные вопросы подготовки будущих учителей английского языка – классных руководителей в процессе изучения иностранных языков. Анализируются возможности использования сайтов Интернета для работы по предупреждению насилия в семьях учеников. Предлагаются авторские формы методической работы со студентами в процессе учебной деятельности.

Kordyuk O.M. The Preparation of Future English Language Teachers for Preventing Family Violence in the Families of Pupils with Internet Means.

The article reveals relevant items of the future English teachers training – school-masters in the process of foreign languages study. The possibilities of the use of Internet sites for conducting the work on family violence prevention are analysed. The author suggests the forms of methodical work with the students in the process of study.